

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS
pārbaudes lietā Nr.2018-28-4AC
Rīgā

2019.gada 9.jūlijā

Nr. 6-6/20

[..]
[..]

*Par tiesību uz lietas izskatīšanas
saprātīgā termiņā pārkāpumu
kriminālprocesā Nr.[..]*

Esmu ir saņēmis Jūsu 2018.gada 18.aprīļa iesniegumu (reģistrētu 20.04.2018. ar Nr.543).

Iesniegumā informējat, ka 2012.gada 18.oktobrī Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Rīgas Latgales iecirknī tika uzsākts kriminālprocess Nr.[..] par zādzības faktu no SIA “[..]” biroja telpām, pēc noziedzīga nodarījuma sastāva, par kuru paredzēta atbildība Krimināllikuma 175.panta pirmajā daļā. Uzskatāt, ka atbildīgās Valsts policijas amatpersonas nav veikušas rūpīgu izmeklēšanu, vilcinot kriminālprocesu. Norādāt, ka šo faktu ir atzinis gan uzraugošais prokurors, gan Disciplinārās uzraudzības nodaļa. Uzskatāt, ka tādejādi ir aizskartas Jūsu tiesības atgūt savu īpašumu. Esat izsmēlis visus sev pieejamos tiesību aizsardzības līdzekļus. Sakarā ar manu lūgumu 2018.gada 29.maijā no Jums saņemtas dokumentu kopijas, uz kurām balstīts Jūsu sākotnējais iesniegums. Pēc nepieciešamās informācijas saņemšanas 2018.gada 27.jūnijā ierosināju pārbaudes lietu Nr.2018-28-4AC par iespējamu tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu. 2018.gada 16.oktobrī konsultācijas laikā sniedzāt papildu informāciju pārbaudes lietā. Papildus saņēmu Jūsu 2019.gada 11.marta un 3.jūlija iesniegumus, kuros interesējaties par pārbaudes lietas virzību.

Izvērtējot pārbaudes lietā esošo informāciju sniedzu savu atzinumu.

[1] Sakarā ar SIA “[..]” valdes priekšsēdētāja [..] iesniegumu Rīgas Latgales iecirkņa 2012.gada 18.oktobrī tika uzsākts kriminālprocess Nr.[..] pēc Krimināllikuma 175.panta pirmās daļas. 2013.gada 19.maijā, 1.augustā un 23.oktobrī [..] vērsās Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas prokuratūrā ar iesniegumiem, norādot, ka ir notikusi kriminālprocesa izmeklēšanas novilcināšana. Tomēr uzraugošā prokurore A.Voino kriminālprocesa novilcināšanu nekonstatēja. Uzraugošās prokurores A.Voino atbildēs ietvertos lēmumus [..] nepārsūdzēja.

[2.1] Realizējot savas Prokuratūras likuma 46.pantā noteiktās amatā augstāka prokurora pilnvaras, Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas prokuratūras virsprokurors J.Besko 2014.gada 7.oktobrī sniedza atbildi uz [..] iesniegumu, kurā bija izteiktas sūdzības par kriminālprocesa novilcināšanu. Virsprokurors konstatēja, ka process nenotiek pietiekami aktīvi, tomēr nevarēja piekrist iesniegumā norādītajam, ka izmeklētājs neattaisnoti novilcina izmeklēšanu jau divus gadus. Nolūkā nodrošināt mērķtiecīgu izmeklēšanu un nepieļaut pirmstiesas procesa neattaisnotu novilcināšanu, izmeklētājam sniegti rakstiski norādījumi par konkrētu procesuālo darbību veikšanu, nosakot to izpildes termiņu. Latgales iecirkņa priekšniekam ir norādīts uz nepieciešamību aktivizēt pirmstiesas procesu. Turklāt Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas prokuratūrā, piedaloties izmeklētājam un izmeklētāja tiešajam priekšniekam, šī gada 6.oktobrī tika veikta krimināllietas Nr.[..] materiālu un kriminālprocesa tālākās virzības apspriešana.

[2.2] Uz līdzīga satura [..] iesniegumu Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas prokuratūras prokurore M.Vanaga 2015.gada 16.aprīlī sniedza atbildi, konstatējot, ka kriminālprocesā pirmstiesas izmeklēšana kopumā nav veikta pietiekami aktīvi un vispusīgi, tomēr jāņem vērā, ka izmeklēšana šajā gadījumā ir sarežģītāka un laikietilpīgāka. Nevar uzskatīt, ka procesa virzītājs kriminālprocesā ir apzināti novilcinājis pirmstiesas izmeklēšanu.

[3] 2015.gada 23.oktobrī Rīgas reģiona pārvaldes Iekšējās izmeklēšanas biroja priekšniece I.Veiss savā atbildē [..] norādījusi, ka kriminālprocesā turpinās prokurora norādījumu izpildīšana. Procesā virzītājam norādīts aktivizēt pirmstiesas izmeklēšanu. Kriminālprocesa virzītājas tiešajam priekšniekam uzlikts par pienākumu pastiprināt kontroli pār inspektora pirmstiesas izmeklēšanas darbībām, lai kriminālprocesa mērķis tiktu sasniegts saprātīgā termiņā.

[4.1] Savukārt Rīgas tiesas apgabala prokuratūras virsprokurors A.Zgirskis pēc kriminālprocesa pārbaudes savā 2016.gada 28.janvāra atbildē uz [..] sūdzību konstatēja ne tikai izmeklēšanas nepamatotu novilcināšanas faktu, bet arī pārkāpumus kriminālprocesa uzraudzībā. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas prokuratūras prokurore M.Vanaga 2016.gada 19.janvārī Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes priekšniekam nosūtīja prokurora iesniegumu, ierosinot izlemt jautājumu par policijas amatpersonu – izmeklētāja un tiešā priekšnieka – saukšanu pie disciplinārās atbildības. Savukārt Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas prokuratūras virsprokurora p.i. Z.Kabucei uzdots veikt pārbaudi par prokurores M.Vanagas kā kriminālprocesa uzraugošās prokurores rīcību un nepieciešamības gadījumā izlemt jautājumu par prokurores iespējamu disciplināratbildību.

[4.2] Turklāt 2016.gada 1.jūlijā, izskatot kārtējo [..] sūdzību par iespējamo kriminālprocesa novilcināšanu, Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas virsprokurore A.Urbacāne konstatēja, ka jau iepriekš, veicot izmeklēšanas uzraudzību, gan uzraugošais prokurors, gan amatā augstāks prokurors devuši procesa virzītājam prokurora norādījumus par veicamajām izmeklēšanas darbībām. Tomēr secināja, ka dotie norādījumi uz pārbaudes brīdi nav izpildīti pilnībā, kā arī daļa izpildīti formāli. Rīgas Latgales iecirkņa Kārtības policijas priekšniekam E.Ezim, uzdeva nekavējoties organizēt iepriekš doto norādījumu pilnīgu un kvalitatīvu izpildi, kā arī deva papildu norādījumus par veicamajām izmeklēšanas darbībām. Uzraugošajai prokurorei

M.Vanagai uzdeva veikt pastiprinātu izmeklēšanas uzraudzību, lai maksimāli īsākā termiņā izmeklēšana tiktu pabeigta.

[4.3] 2016.gada 4.augustā Rīgas tiesas apgabala prokuratūras virsprokurora p.i. R.Bilsena norādījusi, ka nepastāv strīds par to, ka izmeklēšana konkrētajā kriminālprocesā ir nepamatoti novilcināta. Uzraugošā prokurore M.Vanaga Valsts policijas priekšniekam nosūtīja prokurora iesniegumu, pieprasot nekavējoties pārtraukt izmeklēšanas novilcināšanu, nodrošināt prokuroru norādījumu izpildi, lai turpmāk netiktu apdraudētas kriminālprocesā iesaistīto personu tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā.

[4.4] Arī 2017.gada 3.aprīlī Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas prokuratūras prokurore M.Vanaga, atbildot uz iesniegumu [..], norādījusi, ka kriminālprocesā izmeklēšana kopumā nav veikta pietiekami aktīvi. Prokurora dotie norādījumi noteiktajā termiņā nav izpildīti, tādēļ termiņš pagarināts.

[4.5] Turklāt 2017.gada 10.oktobra atbildē Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas prokuratūras virsprokurore A.Urbacāne piekrīt [..] pilnvarotās personas, zvērinātas advokātes [..] iesniegumā norādītajam, ka izmeklēšana konkrētajā kriminālprocesā ir nepamatoti novilcināta, ko jau iepriekš atzinusi gan uzraugošā prokurore M.Vanaga, gan amatā augstāki prokurori. Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes priekšniekam nosūtīti prokurora iesniegumi Prokuratūras likuma 20.panta kārtībā, kā arī procesa virzītājam doti vairākkārtīgi prokurora norādījumi par veicamajām izmeklēšanas darbībām. Papildus atbildē konstatēts, ka sākotnējā nekvalitatīvā izmeklēšana būtiski ietekmējusi kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā. Šobrīd ir izpildīti iepriekš dotie norādījumi un tiek pildīti papildus dotie.

[4.6] Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas prokuratūras prokurore M.Vanaga 2017.gada 29.novembra atbildē zvērinātai advokātei [..] atkārtoti norāda, ka sākotnējās izmeklēšanas darbības netika veiktas savlaicīgi un tādējādi apgrūtināta tālākā pirmstiesas procesa gaita. Tā rezultātā kriminālprocesā pirmstiesas izmeklēšana kopumā nav veikta pietiekami mērķtiecīgi un efektīvi, tādējādi pārkāpjot kriminālprocesā iesaistīto personu tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā. Atkārtoti ir konstatējama kriminālprocesa neattaisnota novilcināšana, un saskaņā ar Prokuratūras likuma 20.pantu Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes priekšniekam iesniegts prokurora iesniegums.

[5] Kopumā kriminālprocesā Nr.[..] procesa virzītāji mainīti vismaz četras reizes.

[6] Tiesībsarga likums neparedz man tiesības dot saistošus norādījumus kriminālprocesā. Tomēr, lai veicinātu personu pamattiesību ievērošanu kriminālprocesā, varu izvērtēt personām kriminālprocesa ietvaros pieejamo tiesību aizsardzības mehānismu efektivitāti. Likumdevējs ar nodomu ir izveidojis vairāku pakāpju prokuroru uzraudzību pār kriminālprocesu, lai, cik vien tas ir iespējams, izvairītos no iespējamām nepilnībām kriminālprocesa uzraudzībā un novērstu pieļautos personu pamattiesību pārkāpumus tajā. Vienlaikus likumdevējs uzraugošajiem un amatā augstākiem prokuroriem gan Kriminālprocesa likumā, gan Prokuratūras likumā ir paredzējis dažādus tiesiskos instrumentus, kā ietekmēt un sekmēt procesa virzītāju darbu, lai panāktu taisnīgu krimināltiesisko attiecību

noregulējumu iespējami īsā laikā, maksimāli efektīvi un nepieļaujot neattaisnotu procesa novilcināšanu un iejaukšanos personas dzīvē.

[7] Pirmstiesas kriminālprocesā iesaistītajām personām likums garantē tiesības uz gandrīz jebkuras procesa virzītāja rīcības tiesiskuma pārbaudi, iesniedzot sūdzības uzraugošajam prokuroram un pēc tam amatā augstākiem prokuroriem. Tomēr šī mehānisma efektivitāte var tikt apšaubīta, ja kaut kādu iemeslu dēļ ir kavēta konkrēto kriminālprocesu veicošās amatpersonas un uzraugošās amatpersonas (prokurora) sadarbība, proti, uzraugošā prokurora iesaistīšanās kriminālprocesa uzraudzībā ir pārāk kūtra vai pavirša, netiek ņemti vērā prokurora norādījumi, procesa virzītājam nav pietiekamas izpratnes par kriminālprocesā veicamajām darbībām, lielās procesa virzītāja noslodzes vai citu iemeslu dēļ. Neapšaubāmi, šādas situācijas nav pieļaujamas un rada būtisku risku, ka kriminālprocesā varētu tikt pieļauti iesaistīto personu pamattiesību pārkāpumi.

[8] Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk arī – Konvencija) 6.pants garantē ikvienam cilvēkam tiesības uz lietas izskatīšanu tiesā saprātīgā termiņā. ECT savā judikatūrā ir norādījusi, ka minētās garantijas mērķis līdzās sabiedrības uzticības nodrošināšanai tiesu varai ir arī ikvienas puses aizsardzība tiesvedībā no nesamērīga tiesas procesa ievilkšanās¹, un ir svarīgi, lai tiesvedība lietā netiktu kavēta, jo tādejādi var tikt apšaubīta tiesas efektivitāte un uzticība tiesu varai.² Klasiski tiesības uz taisnīgu tiesu kriminālprocesa ietvaros Konvencijas izpratnē ir attiecināmas uz apsūdzēto personu. Tomēr gadījumos, kad cietušās personas dalība kriminālprocesā ir saistīta ar iespējamu civilo prasību (morālā kaitējuma vai materiālo zaudējumu prasības), uz cietušajiem ir attiecināmas visas Konvencijas 6.panta garantijas.³ Turklāt, saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 14.pantu, „ikvienam ir tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, t.i., bez neattaisnotas novilcināšanas.” Savukārt kriminālprocesa pabeigšana saprātīgā termiņā ir saistīta ar lietas apjomu, juridisko sarežģītību, procesuālo darbību daudzumu, procesā iesaistīto personu attieksmi pret pienākumu pildīšanu un citiem objektīviem apstākļiem.

[9] Kriminālprocesa likuma 14.panta piektā daļa nosaka, ka saprātīga termiņa neievērošana var būt pamats procesa izbeigšanai šajā likumā noteiktajā kārtībā. Līdz ar to kriminālprocesa izbeigšana, pamatojoties uz saprātīga termiņa neievērošanu, var būtiski ietekmēt arī cietušās personas tiesības saņemt kompensāciju par radīto kaitējumu. Nav strīda, ka [...] kriminālprocesā Nr.[...] ir cietušās personas statuss. Turklāt nav iespējams prognozēt, cik ilgi konkrētajā situācijā kriminālprocess turpināsies, ietekmējot [...] kā cietušās personas dzīvi un tiesības saņemt kompensāciju par viņam nodarītajiem zaudējumiem un nemantisko kaitējumu.

[10] Valsts kontroles vērtējumā Valsts policijā kriminālprocesa efektivitāti citu faktoru vidū būtiski ietekmē ar Kriminālprocesa likuma pieņemšanu samazinātais uzraugošā prokurora kompetences apjoms un saturs attiecībā uz norādījumu sniegšanu, kā arī vienotas izpratnes trūkums starp izmeklētājiem, to tiešajiem

¹ ECT 10.11.1969. spriedums lietā Stögmüller v. Austria. 10.05.2011. spriedums lietā Dimitrov and Hamanov v. Bulgaria, §70

² ECT 24.10.1989. spriedums lietā H. v. France, A 162-A § 58, ECT 10.05.2011. spriedums lietā Dimitrov and Hamanov v. Bulgaria, §70

³ ECT 12.02.2004. spriedums lietā Perez v. France, Nr. 47287/99, 67. punkts

priekšniekiem un prokuroriem. Ar Kriminālprocesa likuma spēkā stāšanos uzraugošajam prokurooram ir pienākums sniegt norādījumus tikai tad, ja izmeklētājs nenodrošina mērķtiecīgu izmeklēšanu un pieļauj neattaisnotu iejaukšanos personas dzīvē vai vilcināšanos. Turklāt Kriminālprocesa likumā noteiktās uzraugošā prokurora un izmeklētāja tiešā priekšnieka funkcijas attiecībā uz kriminālprocesi izmeklēšanas uzraudzību un kontroli daļēji pārklājas, kas noved pie atšķirīgas abu iepriekš minēto subjektu izpratnes par savu lomu un veicamā darba apjomu. Kriminālprocesa kvalitatīva un efektīva izmeklēšana galvenokārt ir atkarīga no izmeklētāja pieredzes un zināšanām par kriminālprocesa veikšanu, normatīvā regulējuma izpratnes un interpretācijas.⁴

[11] Apkopojot visu iepriekš minēto, nav nepieciešamas atkārtoti konstatēt kriminālprocesa Nr.[..] novilcināšanu pirmstiesas izmeklēšanas laikā tiesībsarga pārbaudes lietas ietvaros, jo kriminālprocesa novilcināšanu jau ir vairākkārt konstatējuši dažādu līmeņu prokurori. No prokuroru sniegtajām atbildēm ir redzams ka konkrētajā kriminālprocesā jau sākotnējās izmeklēšanas darbības ir veiktas nekvalitatīvi, kas savukārt būtiski ietekmējis kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā – tas konstatēts Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas prokuratūras virsprokurores A.Urbacānes 2017.gada 10.oktobra atbildē. Dažādu līmeņu prokurori kriminālprocesā Nr.[..] ir vairākkārt izmantojuši likumā paredzētos reaģēšanas pasākumus, tomēr konkrētajā gadījumā tie nav sekmējuši ātrāku kriminālprocesa virzību – lietā ir vismaz četras reizes mainīti procesa virzītāji, bijušas sarunas ar procesa virzītāja tiešo priekšnieku par kontroles pastiprināšanu, klātienē ar procesa virzītāju un viņa tiešo priekšnieku pārrunāta turpmākā rīcība kriminālprocesā, bijuši ierosinājumi par procesa virzītāja rīcības izvērtēšanu disciplinārā kārtā, norādījumi par uzraudzības pastiprināšanu un uzraugošā prokurora puses utt. Tomēr visi veiktie reaģēšanas pasākumi konkrētajā gadījumā nav noveduši pie pieļauto pārkāpumu pārtraukšanas.

Līdz ar to secinu, ka [..] kā cietušās personas tiesības uz taisnīgu tiesu – kriminālprocesa Nr.[..] pabeigšanu saprātīgā termiņā – nav ievērotas un konstatēju Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta pārkāpumu. Savukārt prokuratūras uzraudzība, manā ieskatā, konkrētajā gadījumā ir bijusi neefektīva, līdz ar to konstatēju arī Konvencijas 13.panta pārkāpumu.

Latvijas Republikas Satversmes 92.panta trešais teikums paredz, ka nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likuma mērķis ir nodrošināt privātpersonai Latvijas Republikas Satversmē noteiktās tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu par zaudējumu un nemantisko kaitējumu (turpmāk — kaitējuma atlīdzinājums), kas tai nodarīts kriminālprocesā vai administratīvā pārkāpuma lietvedībā iestādes, prokuratūras vai tiesas prettiesiskas vai nepamatotas rīcības dēļ. Šā likuma noteikumi piemērojami arī šajā likumā tieši neminētos gadījumos, ja kriminālprocesā vai administratīvā pārkāpuma lietvedībā privātpersonai nodarīts kaitējums iestādes, prokuratūras vai tiesas prettiesiskas rīcības dēļ (2.panta otrā daļa). Līdz ar to [..] ir šajā likumā noteiktās tiesības prasīt atbilstīgu

⁴ Valsts kontroles 20.09.2017. lietderības revīzija "Pirmstiesas izmeklēšanas efektivitāte Valsts policijā", 10.lpp.

atlīdzinājumu par viņam nodarīto mantisko un nemantisko kaitējumu, ja tāds ir radies, to atbilstoši pamatojot, likumā noteiktajā kārtībā.

Papildus informēju, ka veikšu pasākumus ar mērķi identificēt un risināt pastāvošās sistēmiska rakstura problēmas Valsts policijas un prokuratūras sadarbības jomā, tādējādi veicinot visu kriminālprocesā iesaistīto personu tiesību uz pirmstiesas kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā ievērošanu.

Pārbaudes lietu pabeidzu.

Ar cieņu
tiesībsargs

J.Jansons